

ДУАЛНО ОБУЧЕНИЕ? ЗАЩО НЕ!

Иглика Нинова

Резюме. Статията разглежда създаването на модел за качествено и ефективно професионално образование и обучение, съобразено с нуждите и изискванията на бизнеса. Комплексните последици от нерешаване на проблемите в образователната система налагат сериозна дискусия за нейната адекватност, която би могла да стартира с правилния отговор на въпроса: Компетенции за овладяване на професионални ситуации или изграждане на безполезни знания?

Keywords: dual training, student – employer, situations, communication, skills

„Престанете да ни занимавате с проблемите на образованието! Учителите са виновни!...“

„Защо са довели учениците тук, а не ги държат в училище? Само се пречат!...“

„Стига с тези нововъведения! Нищо няма да се получи!“

Това е само една малка част от мненията на общественост и институции, с които се сблъсква учителят по професионално обучение. Докато не влезе в класната стая и не срещне погледа на младия човек – особено ако живее в по-малките населени места. Във време, когато семейството е финансово обременено, отчайващо нестабилно и неподготвено за родителски функции.

Разбира се, че има талантиливи изключения, но като цяло, младият човек днес е плашещо незаинтересован, недоволен, объркан, безпомощен, обвиняващ и заканващ се на всичко и всички, подвластен на най-примитивни човешки прояви, стремящ се към лесни пари, блуждаещо отнесен в един свят на виртуални победи, недоспал от среднощното сърфиране в социалните мрежи и необразован.

Никой не е повярвал в него, не е подкрепил възможностите му, не е оценил плахите му първи крачки в избрана от него посока, не му е дал шанс. А всички ние сме били на неговата възраст и ако можем да си спомним, знаем какво означава това.

Не е за подценяване и фактът, че нараства броят на децата със специални образователни потребности, а те също имат право на пълноценен живот.

Скоро чух един израз, който ми направи силно впечатление: „Няма как да накараш някой, който е с гипсиран крак, да тича“.

Замислих се. Можем ли да препуснем смело във времето, когато българското средно образование в голяма част от професионалните направления е гипсирано. Ограничения във финансирането, застаряващ преподавателски състав, несъобразени и неефективни методи на обучение и възпитание, формално узаконяване на учебния процес, голям брой издадени свидетелства за професионална квалификация за несъществуващи компетенции, но които удобно пазят учителските места.

Днес много професии не са атрактивни, а в същото време бизнесът отчита дефицит на кадри за нуждите на съответния бранш. Гипсирана е личностната идентичност на подрастващите за сметка на масовото опосредстване. Гипсирани са самочувствието, нуждата от самостоятелност и чувството за отговорност на младия човек.

И като че ли това обездвижване на различни нива е доста удобно.

Докато един ден не осъзнаем, че бавно и методично сме допуснали обезпокоителна атрофия в създаването на трудови навици на обучаемите ученици в голяма част от професионалните направления и поради тази причина – невъзможност да вървим напред и да просперираме. Това не е задължение и отговорност на една или две институции, а на способността ни да бъдем общност, особено в тези трудни времена.

Не е тайна, че това е ситуацията в момента. Ситуация, която изисква компетенции за нейното овладяване. Ако ние, възрастните, сме способни да се учим, разбира се.

Невъзможно е да тичаме, но можем стъпка по стъпка да започнем промяна – първо в нашите собствени нагласи.

После – да оценим добрите практики на развитите държави. Да приемем, че промяната е наложителна и ще има своята цена. И ако разсъждаваме от чисто егоистична гледна точка, да се стремим към спокойствие в старините си, като намерим най-подходящите подходи младите хора да се чувстват пълноценни в България.

Швейцарският федерален институт за професионално образование и обучение (SFIVET) ни предлага рехабилитационна програма: дуално обучение.

Главната цел на проект, реализиран от Министерството на образованието и науката, с подкрепата на Министерството на труда и социалната политика и Министерството на икономиката, е през периода 2015 – 2019 г. да се създаде модел за качествено и ефективно професионално образование и обучение, съобразено с нуждите и изискванията на бизнеса. Значителна роля в мотивацията на младите хора се възлага на центровете за кариерно ориентиране в училищното образование.

Същността на дуалното обучение може да се изрази много просто – ясно изразена връзка между ученик и работодател. Образованието е безсмислено, когато се концентрира в учебни стаи с остарели табла и макети, ненужни

учебни предмети и свързаните с тях абстрактни понятия. За сметка на това се увеличават часовете по учебна практика, които се провеждат изцяло в една или повече фирми, с които училището е партньор.

Основен подход е обучението въз основа на реални производствени ситуации, предложени от заинтересования работодател. Отлично предизвикателство за учителите, които искат да развият своя професионализъм, за които да си учител, е призвание, а не просто заето работно място, нова възможност да се съчетаят традиционните с нови, интерактивни методи за преподаване на знания и шанс професията „учител“ да стане привлекателна за повече млади специалисти.

Това е и ново предизвикателство за самия бизнес – да защити застрашени професии в професионални направления, като производството на храни и напитки, машиностроене, строителство, селско стопанство, и в същото време да даде своя принос за развитието на младите хора. Така се избягва прилаганата на места недоумяваща практика поради недостиг на учители часовете за формиране на професионални умения да се възлагат на некомпетентни преподаватели.

Работодателят избира специалностите, които ще се изучават в училище, и съдържанието на учебните програми. Той предоставя обезопасени и добре оборудвани работни места, подходяща организация на труд и почивка за стажуващите, определя наставник, който ще ръководи дейността на обучаемите, и комисия, която заедно с учители ще участва в оценяване на компетенциите в края на обучението.

На този етап се предвиждат договорни отношения между обучаемите и партньорските фирми само за периода на стажуване. В интерес на работодателя е да предложи постоянни трудови договори на вече обучени от него млади хора.

Формирането на ценен служител или работник изисква време и търпение. Младият човек често не се държи според очакванията на възрастните, но когато е насърчен, когато са му делегирани отговорност и самостоятелност в реална работна среда и когато това е начин да подпомогне собствения си бюджет, поведението му може да бъде изненадващо коректно. Много по-лесно се оформя като завършена личност, като в същото време придобива професионални качества и така необходимия му опит.

Изискването учениците да влагат максимални усилия, е успешен подход за наставника да постигне максимален напредък. В същото време той не бива да забравя, че за израстването в новата им роля е нужен добър пример за подражание – като човек и като специалист.

Предложени са различни начини за стимулиране на интереса към дуалното обучение – данъчни облекчения за фирмите, стипендии за учениците, допълнителен отпуск за наставниците. Този списък със сигурност ще бъде

удължен, след като станат ясни първите впечатления от конкретни действия в тази посока. Със сигурност ще се наложи и промяна, и повече гъвкавост в нормативната уредба.

От учебната 2015/2016 година в България започна пилотно обучение по дуалната система според швейцарския модел.

Избраните професии са „Машинен техник“, специалност „Машини и системи с цифрово-програмно управление“, и „Техник-технолог“, специалност „Производство и преработка на мляко и млечни продукти“.

За всяка следваща учебна година е предвидено да се присъединяват обучения по нови професии в други професионални гимназии. През следващата година това са професиите „Електротехник“, „Газов техник“ и „Готвач“.

Разбира се, че консерватизмът и скептицизмът намират отново поле за изява в оспорване на успеха в подобно начинание. Но не съм единствената, която мисли, че различната гледна точка може да насочи към по-сполучливо въвеждане на модел за прилагане на принципите на дуалното обучение. Изявления от рода „Ще създадем впечатление, че работим по новата програма, а всъщност ще си караме по старому“, са недопустими, когато целта е да сътрудничим във формирането на личности, способни да се справят в сложни ситуации.

DUAL TRAINING? WHY NOT

Abstract. The text discusses the creation of a model for quality and effective vocational education and training, able to meet the needs and requirements of the business.

The complex consequences of not addressing the education system problems require serious discussion about its adequacy, which could start with the correct answer to the question: Competences to master professional tasks or building useless knowledge?

✉ **Mrs. Iglıka Ninova**
Sofia, Bulgaria